№ 208. Київ. П'ятниця, 12 сентября (25 вересня), р. 1908. Ціна окремого № 4 коп. № 208.

РАДА

газета політична, економична і літературна
ВИХОДИТЬ ЩО-ДНЯ, ОКРІМ ПОНЕДІЛКІВ.
Рік третій.

Адреса редакції і контори:
у Київі, Велика Підвальна вул. д. 6,
біля Золотих воріт.
Телефон редакції 1458.
Телефон друкарні 1069.

Умови передплати на р. 1908.

на 1 рік	на 11 м.	на 10 м.	на 9 м.	на 8 м.	на 7 м.	на 6 м.	на 5 м.	на 4 м.	на 3 м.	на 2 м.	на 1 м.
6.	5.70	5.20	4.75	4.25	3.75	3.25	2.75	2.25	1.75	1.25	65.

Рокові передплатники можуть виплачувати передплату частками, в 2 строки: на 1 янв. 3 карб. і на 1 апр. 3 карб., в 3 строки: на 1 янв. 2 карб., на 1 февр. 2 карб. і на 1 марта 2 карб.
За границю: на рік 11 карб., на півроку 5 карб. 50 к., на 3 міс. 2 карб. 75 к., на 1 міс. 1 карб.
Передплата приймається тільки з 1-го числа кожного місяця.
За зміну адреси 30 коп.

Авторі рукописів повинні подавати своє призвіще і адресу. Редакція може скорочувати і зміняти статі; більші статі, до друку негодящі, переховуються в редакції 3 місяці і висилаються авторам їх коштом, а дрібні замітки й дописи одразу знищуються.

Рукописи, на яких не зазначені умови друку, вважаються безплатними.

Умови друкування оповісток:

За рядок петіту попереду тексту або за його місце платиться: за перший раз 40 коп., за другий 20 коп.

За рядок петіту після тексту: за перший раз 20 коп., за другий—10 коп. Хто шукає заробітку, платить за оповістку в 3 рядки 10 коп. за раз

ТЕАТР б. Т-ва ГРАМОТНОСТИ.

Сьогодня, 12-го сентября, виставлено буде: „За двома зайцями", ком. на 4 д. Левицького — Старицького. Участь бере вся трупа і хор. АНОНС: 13-го і 14-го сентября вистав не буде. 15-го при участи Марії Заньковецької по загальноприст. цін. вист. буде „ОЙ НЕ ХОДИ, ГРИЦЮ, ТА НА ВЕЧЕРНИЦІ", др. з співами і танцями на 5 д. Старицького. Гот. до вистави п'єса Б. Грінченка „Степовий гість", драма на 5 дій.
Білети продаються у касі театра з 10-ї год. ранку до 2 год. д., а ввечері від 5 г. до кінця вистави. В антрактах гратиме власний бальний оркестр. Початок о 8 год. вечора. Ціни місцям звичайні.
Капельмейстер Густав Елінек. 317—12 Відповідальний режісер М. Садовський.

Театр „СОЛОВЦОВЪ" Сезон 1908—09 р. Дірекція І. Е. Дуван-Торцова.
Сьогодня, 12-го, друга вистава п'єси С. Юшкевича „Король", на 4 д. Режісер М. Є. Савінов. Початок о 8 год. веч. Ціни місцям звичайні. Білети продаються. 13 го і 14 го сент. не буде. 15-го сент., 3-й загальноприступний спектакль 1) Торжествен а увертюра, викон. оркестр. 2) Реферат на тему „ПРАЗДНИКЪ МИРА", проч. В. А. Чаговец. 3) „ПЛОДЫ ПРОСВѢЩЕНІЯ", ком. на 4 д. Гр. Л. М. Толстого. У неділю, 21-го сент., вранішній спектакль-лекція „ГРОЗА", на 5 д. Островського. Лектор Г. В. Александровський. Готується до вистави нова п'єса „ОСВОБОЖДЕНІЕ ЧЕЛОВѢКА", у 4 част. 347—15

Городський театр. Дірекція С. В. БРИКІНА
Сьогодня, 12-го „Царь Плотникъ", (спектакль йде без суфльора). Бере уч. д-ки: Арцибашева, Леніна; д.д. Орішкевич, Селявін, Андреєв; Боссе, Тихонов, Коваленський. Початок о 7½ год. веч. 15-го в 1-й раз з повн. нов. обст. „КНЯЗЬ ИГОРЬ". 16-го „ФРА ДІАВОЛО". 17 го „СКАЗКА О ЦАРѢ САЛТАНѢ". 18-го „ГУГЕНОТЫ". Готується до вистави у 1-й раз на київськ. сцені з повн. нов обст.—„СКАЗКА ГОФМАНА". м—389—4

ФЕЛЬДШЕРСЬКО-АКУШЕРСЬКА ШКОЛА ПРИ ЛІКАРНІ НА — 100 ЛІЖОК —
Д-РА МЕД. П. Т. НЕЙШТУБЕ „КВІСІСАНА"
Велика Житомирська вул., № 19. Приймаються прохання на усі відділи. 100—0300—28

ГОЛОВНЕ ДЕПО
музичних струментів і нот
Г. І. ІИНДРЖИШЕКА
ПЕРЕНЕСЕНО
у нове помешкання на Хрещатику, № 41.
старе помешкання передається. гд.—353—12.

Вийшла з друку
і продається популяра пісня
І. Конаровського
„Роела калина з листом широким".
Текст український Ол. Мишуги. Видання Леона Ідзіковського в Київі
Ц. 40 к.
Найбільший склад нот українських, російских і інтернаціональних. Каталоги нот роздаються і розсилаються даром.
5-380-5

У Катеринославі
при книгарні
Лозинської
на Проспекті,
відчинено відділ контори „Ради", де приймається передплата частками на поленшених умовах.
р—0311—14

У Полтаві купувати на роздріб „Раду" і передплачувати частками на полекшених умовах можна в книгарні Г. Маркевича, Бульв. Котляревського. р-390-4

Д-р ЧЕРНЯК В. Житомір., 16. Прийом 9—12 та 5—8 жінки 1—2. Пранці (сіф.), вен., мочепол. (спец. гоїн. звужень), пол. розст. Усі спец. методи гоїн. Є ліжка в окр. помешк. 150 322-10

Українство і єврейська справа.

Коли підчас першої Державної Думи складено було законопроекта про громадянську рівноправність, то всі демократичні елементи по Україні вітали його з подвійною радістю. Не тільки вони раділи за себе, а й за милійони людей, що живуть між иншим і на Україні, але позбавлені всіх елементарних прав, починаючи од права вільно переходити з місця на місце, права самим собі вибірати місце, де мають жити. Зігнані силоміць, штучними способами в призначені місця, без права покинути їх і шукати, де б їм краще жилось, евреї не тільки сами задихаються в своїй „незамкнутій тюрмі", але й сусідам своїм завдають чимало всякого клопоту. Ми вже не говоримо, що істнування серед нашого народу якихсь парій впливає деморалізаційно на його й викликає де-які такі ексцеси, яких не повинно б бути за рівноправности усіх громадян. Всяка соціяльна кривда має два кінці і коли одним б'є тих, хто її терпить, то другим не минає й тих, хто сам не терпить безпосередно, а тільки попускає на неї. Обмеження евреїв не тільки їм самим допікає до живих печінок, але темною плямою лежить, хоч і зовсім безневинно, й на нашому народі, теріторію якого повернуто на новітнє гетто—широку тюрму для милійонів еврейської людности.

На жаль, надії на те, що рівноправність згладить давню кривду і змиє з нашого народу незаслужену пляму—ці надії й досі не справдились. Законопроект першої Думи пропав без вісти, а тепер політичне становище таке, що треба безоглядним оптимистом бути, щоб говорити про загальну рівноправність. Постоявши досить близько коло неї, ми останніми часами одходили од неї все далі і далі. Проте можливо, що будуть часткові переміни—так, недавно пройшла була чутка, що навіть міністерство збірається виступити з проектом поширення так званої „черты осѣдлости", яка не тільки гнітить евреїв, але дуже й дуже зачіпає інтереси й українського народу.

Як знаємо, Україна входить в межу „осѣдлости", зробившись мимоволі місцем „вавилонскаго плѣненія" цілої нації. Евреї на Україні з'явились дуже давно, але до часів панування Польщі вони не грали тут визначної ролі, і тільки Польща колонізувала ними Україну густіше. Але справжніми колонізаторами евреїв на Україні були російські адміністратори. В лівобережній, слобідській та степовій Україні евреїв майже не було навіть за польських часів і найшло їх сюди вже по тому, коли цариця Елизавета промовила свою знамениту фразу: „отъ враговъ креста господня не желаю интересной прибыли". Колонізацію еврейську, що за нормальних обставин пішла б здебільшого на схід і роспустилася по всій російській державі, силоміць направлено на українські землі; евреїв штучно згромаджено по призначених місцях і цим самим у їх одібрано багато нормальних засобів для істнування. Хто бачив життя еврейського пролетаріята по наших містечках, той знає, яке пекло витворила знаменита „черта осѣдлости", з усіми її страшними наслідками: темнотою, деморалізацією, вбожеством—з одного боку, експлуатацією, нерозбірливістю в засобах до життя—з другого, національною зенавистю й погромами—з третього, повсякчасним утиском місцевої адміністрації, хабарництвом то що—з четвертого. Але „черта осѣдлости" одбивається не на самих тільки евреях, а захоплює всю людність в своїх межах,—отже цілу Україну, зробившись джерелом деморалізації, страшною болячкою на нашому національному організмі. І що найголовніше—зовсім без нашої волі і нашої вини, бо не український народ завів цю болячку, а вона на його впала разом з иншими здобутками загально-російського життя.

Поменшити лихо від цієї болячки можна тільки одним способом—скасувавши оту ганебну „черту" і давши евреям право вільно жити, де хто з них схоче. З „чертою" зникне насамперед джерело всякої деморалізації, спиниться конкуренція силоміць зведених в одно місце людей, зросте продуктивна праця, зменшиться експлуатація од тих людей, яким часто поза нею нічого робити. Лишок еврейської людности в „черті", який не знаходить собі праці й пухне з голоду або вишукує аби-яких засобів до життя, одійде в менш залюднені сторони й там знайде собі продуктивну роботу. Одно слово—перший ступінь в еврейському питанні, що лежить в інтересах і тих народів, серед яких евреї силоміць живуть тепер — це скасування „черты осѣдлости". Без цього першого ступня нема чого сподіватись якогось поліпшення соціяльного, економичного й морального життя і на Україні.

Українці, що свідомо ставляться до інтересів свого рідного краю, повинні твердо затямити цю немудру істину, пам'ятаючи, що скасування „черты" не тільки еврейська, а й їхня власна справа, і що навпаки всякий, хто на Україні обороняє обмеження та утиски над евреями, тим самим затягає петлю і на своїй власній шиї. Доводиться иноді чувати, що еврейство—лихо і через те краще ніби-то зібрати його в одне місце, а не роспускати по всій державі. Але навіть з цього погляду „черта осѣдлости" не може знайти собі оборони. Коли б навіть пристати на думку, що еврейство—лихо, то й тоді з цього не виходить, що ним треба карати одну якусь країну, одну людність. Навпаки, як що данне лихо роспустити на широкі простори, то воно втратить свою лиходійну силу, роспуститься в масі й повернеться на якусь продуктивну потребу. Навіть з цього погляду наші оригинальні „юдофили", що не хотять пустити від себе евреїв, допомагають не од лиха, а самому лихові. Та лихо—і це ми підкреслюємо—не в еврействі, а в тому, що евреїв згромаджено силоміць і штучно в одному місці, позбавлено прав і засобів до життя і через те повернуто їх енергію на голу боротьбу за істнування. Ось через віщо перший і єдиний спосіб здихатись лиха—це скасувати штучні межі, що сковують евреїв, а разом і ті народи, яких територію тими межами обведено.

Українство устами своїх кращих письменників раз-у-раз ставилось до трудящого еврейства прихильно і виступало проти всяких обмеженнів. Згадаймо тільки страшні малюнки з еврейського життя в творах Франка, Бордуляка, М. Левіцького та ин.; згадаймо, яку вагу пропоганді демократичних думок серед еврейства надавав Драгоманов, виступаючи разом і проти „черты" та инших механичних утисків. Виступало, правда, наше письменство проти експлуатації українського народу шинкарями, факторами й иншими хижаками, але завжде воно одрізняло еврея від експлуататора і гріхи класа не накидало й не ростягало на цілу народність. Так само й народ наш не має якоїсь специфичної зненависти проти евреїв, як евреїв,—бо характерно, що навіть погроми на Україні були ділом здебільшого захожих людей, що виступали привідцями очевидного розбишацтва.

Еврейська справа, як бачили, разом і наша справа: ми теж заінтересовані, щоб серед нас не було партій, не було зайвих утисків, не було засобів деморалізувати наш народ. І розвязати цю справу можна тільки відповідно до кращих традицій нашого письменства та загально-людських ідей щирого гуманізму. А „черта осѣдлости" й инші такі утиски цьому найгірше суперечать.

Лист з Буковини.

(Од власного кореспондента).

Цікаву байку росказала своїм читачам черновецька „Gazeta polska" про цісаря в справі Січинського. Під впливом українських послів просив міністер фінансів Коритовський цісаря, щоб той помилував Січинського. Цісар здивувався дуже і запитав, хто то такий—Січинський і що він такого зробив. Довідавшись, що він убив Потоцького, розплакався і запитав, чому ж йому казано з початку, що Потоцький застрелився сам через необережність на полюванню. В справі Січинського велів звернутись до нього пізнійше, коли він не буде такий схвильований як тепер... От такими байками годують польські часописи своїх читачів, щоб їм показати, як дуже цісарь „ніби б то" любив Потоцького, і доброту поляків, котрі такі справедливі, що просять помилувати Січинського.

—

Вижницька ґімназія, перша українська на Буковині—все ще не сходить з дневного порядку. Німецькі часописі як „Czernowitzer allgemene Zeitung" і и. всіма способами хочуть довести українцям, що їм не треба української ґімназії, бо ученики, скінчивши її, не будуть знати німецької мови, а через це не зможуть стати урядниками і и. Дальше пишуть ці часописи про шкоду, яку б зробило запровадженя української мови у всіх урядах, німцям, яких таким способом було б виперто з Буковини і и. От такі то щирі наші „культуртреґери". Розуміється, що це все не спинить розвій української мови до степеня, який їй належить між чисто українською людністю.

—

На 6 с. м. відбулись в Чернівцях загальні збори „Союза Січей на Буковині". На цих зборах був і посол др. Кирило Трильовський. Виявилося, що січовий рух на Буковині, який перед кількома роками так гарно зачав був розвиватися, тепер чогось втих. Може вдасться новій старшині, в склад якої між иншим входить письменник Сильвестер Яричевський, розбудити його на ново. До цеї праці прилучиться ще й новий місячник „Січ", що має виходити під редакцією Сильв. Яричевського і Гаврила Гордого.

—

Новозасноване „товариство православних русинок на Буковині" наміряється з початком шкільного року 1908—9 отворити в Чернівцях захоронку для дітей бідних православних заробітчан. Буде це перша інституція в цьому роді на Буковині для православних дітей, бо досі істнує одна в Чернівцях, в котру приймають тільки дітей уніятських родичів.

—

Незабаром прилучаться до християнсько-соціяльної партії наші буковинські „руські", про котрих буває чути тільки перед виборами та після виборів, коли вони, провалившись, скавучять, як побиті песики. Тепер вони думають, що християнські соціялісти їм поможуть при „знищенню" проклятих „українцоф". Та поки що поможе це їм самим, бо з Відня (де живуть провідники христ. соц. партії, як міністер Гессман, др. Люєдер, прінц Ліхтенштейн і ин.), куди вибіраються вожді буковинської кацапської партії, вони сподіваються привезти нові „пособія", а це в них головна річ.

Кость Кракалія.

З газет та журналів.

*** Арешт д. Гладкого, що був у Чернігові за бібліотекаря тамошньої „Просвіти", дав нагоду якомусь чернігівському кореспондентові настрочити в „Кіевлянинѣ" новий донос на цю, мовляв він, „пресловуту" „просвіту".

У людців чорносотенної породи, як відомо, першою й найголовнішою причиною всякого лиха являються жиди. „Просвіта" ледве ледве животіє, але вона не ширить чорносотенних, людожерних, реакційних думок, одного цього вже досить, щоб викликати до себе ненависть союзників, які додержуються правила: хто не за нас, той проти нас. Таким чином чернігівська „Просвіта" стала для чорної сотні лихом, а значить і тут їм треба жидів винуватців вишукати. „Просвіту" кореспондент рекомендує, як „легализованное подполье", куди в 1906 році після, ліквідації визвольного руху „постарались уйти мѣстные либералы", „украинофильствующіе сепаратисты съ кучкою революціонно-настроенныхъ еврейчиковъ", „желая продолжать свою агитаціонную дѣятельность и боясь разстроить группировку силъ".

Не розшукавши серед „кучки еврейчиковъ" ні одного жида, кореспондент викручується тим, що зачисляє до жидівських фамилій і д. Шрага.

Кілька місяців тому в „Кієвл." писалося, що чернігівська „Просвіта" ледве животіє, та що при всьому бажанні сепаратистів-українофілів залучити до себе найбільше людей, їх ідеї не знаходять собі спочуття серед місцевої людности, число членів не збільшується, а ті, що записалися в члени товариства, ставляться до діяльности його ідеферентно. А тепер в тому ж самому „Кієвлянинѣ" читаємо щось зовсім иншого: „слѣдуетъ еще сказать—стоїть тут—„что доступъ" въ „Просвіту" весьма затрудненъ для обыкновенныхъ обывателей. Были случаи, когда забаллотировывали людей, весьма почтенныхъ, только изъ за того, что они недостаточно, были извѣстны своей нелегальною дѣятельностью". Виходить, що не тільки не затягують в товариство людей, а ще й перебірають.

Щось ви не в одно базікаєте, д-ю кореспонденте! Коли ж ви розминулись з правдою, в передній кореспонденції чи тепер?

*** Наші уваги з приводу статей д. Задорожнього, надрукованих в чч. 5, 6 й 7 журналу „Въ мірѣ искусствъ", знайшли відгук в листі згаданого автора до редакції „Слова" № (36).

Автор листа людина досить наївна.

Його назвали „профаном в музиці" за невдатну рецензію на композіції М. Левицького, а він цей неприємний факт старається затушувати і виставляє діло так, що наче-б то вищенаведений епітет достався йому зовсім за инше: за те, що він „не зійшовся з „Радою" відносно оцінки наших „великих корифеїв"—у даному разі... драматургів".

Ми предоставляємо самому читачеві по заслузі оцінити таке перекручування слів супротивника. А тепер спинимося ще тільки на одному місці листа д. Задорожнього. Ображатись за „хохла" не було йому ніякої рації, бо це стоїть в такій фразі, де говориться не про д. Задорожнього а взагалі про „*легковажних* російських критиків", які беруться писати про „хохла".

Скористувавшись нагодою, д. Задорожній „при сей вѣрной оказіи" приплів до свого листа сім мішків гречаної вовни, рахуватися з якою очевидно не можливо. На прикінці зазначимо, що наша редакція ніколи не вважала себе за репрезентантку духовних інтересів *всієї* української нації, серед якої попадаються такі індівідууми як д. Задорожній.

*** Д-й І. Філевич в „Новомъ Времени" „пеклується" про холмщаків. Дивлячись на те, як Холмщина бідує, хоче він їй допомогти, да тільки „допомога" ця обіцяє холмщакам в будучині ще більше, може, страждань, ніж терплять вони тепер. „8 сентября вся Холмська Русь святкувала свій храмовий празник. Голосно залукав тут в цей день місцевий народньо-релігійний гімн: „Пречистая Діво, Мати руського краю, пригадуй розрізненим всякими перегородками холмщакам, волинякам, галичанам про їх національну єдність!". За останні роки це нагадування має для Холмщини особливе значіння. В Росії було штучно одділено її од „русскаго цѣлаго" (чому ж не українського?), звязано з Царством Польським, щоб терпіти на собі вплив цілком виключних умов та обставин". Д-й Філевич, що трохи вище зазначив племенну єдність холмщаків з волинякам та галичанами, далі уже ладен підвести Холмщину під великоруську країну, бо каже, що прилучення її до Польщі зробило шкодливий вплив „для русскаго характера Холмской земли".

Цілком згожуємся з д. Філевичем, що в 70 роках, коли згадали про Холмщину і почали про неї „дбати", то „не оказалось никакого пониманія ея характера и

дѣйствительныхъ потребностей". Замісць того, щоб дати змогу українській людности краю розвернути на всю ширину своє національне й культурне життя, яке перешкожало б розвиткові полонізації краю, тут було вжито найпильніщих заходів для обрусіння людности. Наслідки ж *вийшли* для обрусителів такі сумні, яких вони й не сподівалися. „Цѣлые вѣка" перед цим „холмщане геройски стояли на стражѣ" руської землі. „Несмотря на всѣ невзгоды народъ собственнымъ горбомъ отстоялъ ея національный характеръ. Но и героизму предѣлъ бываетъ. Холмская Русь переживаетъ теперь несомнѣнный кризисъ".

Д-й Філевич каже, що „политическій разумъ и справедливость" давно уже вимагають одділення Холмщини од Польщі. А ми з свого боку додамо, що й саме одділення цього українського краю од Польщі мало запобіжить його денаціоналізації, як що місцевій людности і на далі не будо дано змоги вільно розвивати своє національне культурне життя та коли і на далі тут практикуватимуться такіж обрусительні експеріменти, як до цього часу.

ПО РОСІІ.

— **У Таврійському палаці.** Презідію Держ. Думи, як пише „Слово", буде перевибрано з самого початку думської сесії. За голову знов буде вибрано Н. Хомякова, за якого голосуватимуть октябристи, умірковано-праві, мирнообновленці та ще, мабуть, кадети. Кадети, хоч трохи і не вдоволені з Хомякова, але вважають за краще мати головою його, а не М. Родзянка. За старшого товариша голови обрано буде князя В. Волконського. Другий товариш голови А. Мейєндорф хоче зректися участи в президії, бо має велику охоту працювати в комісіях думських та у фракції октябристів. Але октябристи мають надію вмовити М. Мейєндорфа, щоб він зостався на своєму місці. Як що й справді він піде з президії, то можливо, що на його місце виберуть Н. Н. Львова, мирнообновленця, кандидатуру якого підтримають і октябристи.

— **Прибутки казни.** Останніми днями в Державну Думу почали жваво поступати бюджетні обрахунки окремих відомств. Найцікавіший бюджет головного управління департамента „неокладныхъ сборовъ" та казенного продажу горілки. На 1909-й рік обраховано: „збору" з напитків горільчаних—41.374.000 карб. (менше, ніж у 1908 р., на 85.000 карб.). Прибутків з тютюну—57.299.000 карб. (більше, ніж зазначено в бюджеті 1908 року, на 3.299 000 карб.). Прибутків з цукру—89 866.000 карб. (менше, ніж у 1908 р., на 3.370.000 карб.). Нафта в 1909 році повинна дати прибутку—38.533.200 карб. (більше, ніж стоїть у бюджеті 1908 р., на 499.900 карб.). Сірники дадуть—16.016.000 карб. (більше, ніж 1908 р., на 1.700 карб.). З казенної горілки казна сподівається прибутку—733 592.000 карбов., се-б-то, на 29.367.000 карб. більше, ніж позначено в бюджеті 1908 року. Цікаво те, що в обрахунках установлено, скільки саме випродано буде в 1909 році горілки: 85.710.000 відер. Прибутку з неї буде—726.957.000 карбованців. (Б. В.).

— **Канцелярія міністерства фінансів.** У обрахункові, поданому в Думу, на канцелярію міністерства фінансів призначено на 1909 рік величезний додаток: 499.988 карб. Окрім цього міністерство фінансів поставило в своєму бюджеті спеціяльні асігновки і на „Петербург. Телегр. Агенство", на „Торгово-Пром. Газету" та на „Вѣстникъ Финансовъ". На „Тел. А—во" призначається 624.600 карб., на „Торг.-Пром. Газ." і „Вѣстн. Фин."—717.700 карб.—більше од сьогорішньої асігновки на 106.700 карб. (Б. В.).

— **Офіціяльне повідомлення про державний бюджет.** „Осв. Б." розіслало 8 сентября таке повідомлення: „Складання бюджета на 1909 рік наближається до краю. Хоч законом установлені строки для подавання в законодавчі інституції бюджетних обрахунків минають 25 сентября і ввесь загальний роспис прибутків та видатків мусить бути поданий до 1 октября, але радою міністрів усі прибутки й видатки (окрім незвичайних) остаточно сістематизовано, перевірено і найважніша частина бюджету—звичайні прибутки й видатки вияснені настільки, що можна сподіватися тільки дрібних поправок, які зовсім не впливають на загальний ітог бюджета. На основі цих попередніх обрахунків усіх звичайних прибутків установлено 2.476.000.000 карб., а видатків звичайних—2.478.000.000 карб. Таким способом, ніякого дефіциту нічого сподіватися, а навпаки можна думати, що прибутків буде більше ніж видатків приблизно на 3 милійони карбованців. (Р.).

— **Нова вигадка союзників.** „Слово" сповіщає, ніби „союзъ русскаго народа" клопочеться, щоб синод узявся переслідувати тих священиків, які належать до спілки 17 октября.

— **Ніколи.** Засідання департаментів та особливого присутствія Державної Ради почнуться, як пише „Н. Русь", не раніше 2 октября. Цікава причина такого пізнього початку роботи в Державній Раді: члени її, які зараз живуть у Петербурзі, кажуть, що, мовляв, не можна ж одривати од польових робот членів—поміщиків.

— **Наука сільського господарства в семинарії.** Духовне відомство клопочеться, щоб головне управління хліборобства дало грошей та вчителя на навчання сільського господарства учеників якутської духовної семинарії, бо через брак коштів і навчення цеї науки в семинарії доведеться припинити. Якутська семинарія одна з усіх семинарій має в себе науку сільського господарства. Агрономію заведено там на те, щоб ширити сільськогосподарські знання поміж инородцями в Якутщині.

— **Рибинське злочинство.** „Голосъ Москвы" подає докладніші, інтересні відомости про лікаря Макарова, що насилував дівчаток у Рибинському дитячому захисткові. Напевно відомо, що в руках слідователя єсть тепер два листи самого Макарова, в яких він просить начальницю захистка, щоб вона не виказувала його вчинків і не призводила його до каторги. Ці листи доводять, що лікарь Макаров зовсім не псіхично-хворий. У захисткові він поводився суворо і всі його там боялися. В газетах писалося, що Макаров був директором захистка 13 років і за це не брав ніякої плати. Яка цьому правда, видко з того, що в помешканні захистка він мав дурно кватирю—9 світлиць і до них освітлення, топливо, водопровод, а все це варто в Рибинському 1000 карб. у рік. (Рѣчь.)

— **У московському університеті.** На історично-філологичний факультет московського університету принято—80 душ; на математичний одділ фізично-математичного факультета—363; на природничий—421; на юридичний факультет—837; на медичний—259; а всього разом—1.976. Разом з старими студентами зараз у московському університеті—9.137 студентів. Найбільше студентів на юридичному факультеті—3 806. Сторонніх слухачів в університеті лишилося—88; фармацевтів—274. Виходить, шо всього вчиться в університеті в Москві—9.499 душ.

— **Що таке Сібір?** Відповідь на це запитання можна мати зо збірника „Сибирь", який оце свіжо вийшов. У збірнику взяли участь такі знавці Сібіру, як Т. Н Потанін, професорі—Боголєпов, Клеменц, Кауфман, Сєрошевський, який пробув на засланні в Сібіру 30 років, та инші. „Російська державність—пише Вацлав Сєрошевський—зробила в Сібіру величезну „карательно-исправительную" справу, на яку пішли милійони грошей, ріки сліз та море крови. Як би зібрати докупи ввесь стогін, викликаний цією спробою, то він би перекричав гомін бурі на океані". Цю спробу роблено сотні років. У сібірські тюрми садовили людей „ради вящшей казни" та „сугубой смерти". Сібірська тайга, ліси, тюрми бачили такі страхіття, такі страждання, яких не зазнала ні одна країна. Самих смертних кар там уживалося кілька сортів. Злодіїв і розбійників били батогами, а тоді вішали. Така сама кара була паліям. Жінок, які вбивали своїх чоловіків, живими закопувано в землю. Відступників од віри та єретиків палено на вогні. Державних злочинців четвертовано, колесовано, на кіл настромлювано та голови їм одрубувано на помості. Фальшивникам одрубувано обидві ноги й ліву руку. Катування були всілякі: на „дибі" трясли, розпеченими кліщами рвали тіло, язика й вуха одрізували, ніздрі виривали, окропом обливали—то що. В сібірських тюрмах сиділи найзначніші злочинці і тим то там така люта була їм кара. Злочинців садовили в „яму". Копали ту яму, обкладали її боки деревом, зверху закладали товстими колодами і манісіньке віконечко тільки зоставляли. У те віконечко кидали вязням їжу. Таке росказували Сєрошевському старі якути. (Б. Вѣд.).

У ПОЛЬЩІ.

— **Брат Каляєва.** До „Рѣчи" пишуть з Варшави, що братові на смерть покараного Івана Каляєва, меншому Каляєву, якого арештовано з багатьома иншими робітниками після вбивствв діректора акціонерного товариства металургичних заводів Генріха Гантке, дозволено, замісто засланя в Туруханський край, виїхати в Астраханську губернію на ввесь той час, поки в Варшаві буде воєнний стан.

Маленький фельєтон.

За хлібом.

Поле широке, як море, стелилось перед мене жовтосірим килимом.

Сумне було поле.

Жито пожато, покошено і складено в копи; мізерні, невеличкі ті копи!... Їх наче розтикано по полю невмолимою рукою, розтикано зумисне одна від одної далеко... Стерня ріденька і низенька—жито не жато, а кошено. Місцями стояли клаптики зовсім покинені своїми хазяями,—там стерчали будяки і буйно розрісся бур'ян; тільки де-не-де, в бур'яні запримітити було можна низенькі, мізерні колоски жита.

—

Сумне було поле...

Крапав дощик ріденький—без упину, без перерви. Сонце ховалось за хмари.

Іду собі стежкою тихо, думки сумні хилять голову долу. Мокро і слизько. Бачу—перед мене манячить якась постать зігнута. Що вона робить? Серед поля, на дощі, то розігнеться, стане, то зігнеться знову, шукаючи наче...

Ближче підхожу і пильніш придивляюсь. Бачу—перед мене якась жінка щось шукає на полі, уважно, старанно шукає.

Я прямую до неї. Далеченько! хто вона—не розібрати.

Аж ось жінка мене запримітила. Присіла до долу і бачу—рачкує за копу, що коло неї стояла.

Я тихо пішов до копи. Мене цікавило знати, що там так пильно, старанно жінка робила. Але я жінки не знайшов, до копи теї дійшовши. Перед себе глянув—і сліду нема, жінки не стало, наче в землю провалилась.

Крапав дощик—де далі густіший; насунули хмари і зовсім сонце закрили. Недалечко стояв ліс і тихо шепотів, з вітром розмову ведучи.

Ліс вабить мене,—там можна від дощу заховатись. Лишивши копу, я до лісу прямую.

—

Край ліса—велика канава. Я місця шукаю, де б лехше її перейти. Аж ось перед мене... Що це?

У канаві, бачу, простяглася жінка і лежить нерухомо, мов мертва, лежить у калюжі брудній... Ноги зовсім у болоті, у болоті і руки по лікті—на їх вона держить себе... Чую, жінка злякано дише.

— Що вас занесло сюди? здивовано гукаю на жінку.

Жінка здрігнула, але лежить і мовчить. Дощ почав більшати.

— Та що ви робите там? питаю я вдруге, в рів зазираючи.

Жінка неймовірно підвела голову, глянула і встала помалу. Обличчя злякане болотом забруджене.

— Ох... це ви, паничу... а я не пізнала...—заметушилась жінка.

Це була старенька, років 80-ти баба, мені добре знайома.

— Не пізнала вас, паничу...—пошепки мовила баба, вилазячи з рову. Ввесь перед в неї було болотом забруджено і брудними потьоками болото збігало з одежі. Баба намагалася вилізти, але рів був глибокий, сковзький і вона все падала долі і в болоті куйовдалась...

Прийшлося подати їй руку. Вилізши з рову, баба знесилено сіла на стерню і гірко заплакала.

— Злякали мене ви... злякали на смерть...—старече шепотіла баба, обтираючи рукавом болото на виду.—Я тут... колоски збірала... Бачу—іконом іде... Стара я, не добачаю...

Сльози котились з пів-висохлих очей старої і, злившись з болотом, робили чорні смужки на змарнілому, зморщеному обличі. Старій було холодно, вона дріжала, наче лист в осени.

— Он там... колоски в рові... Назбірала...—важко дишуши і кашляючи, промовила стара.

Справді, в рові, поверх болота плаває пучок житніх колосків.

— Бачте, попоходиш день—і хуптиків з п'ять назбіраєш... А жити тепер, самі знаєте, скрутно... Христа ради не дають...—скаржилась стара, кутаючись з холоду в мокру кохтину.

— А оце вчора, бачте—казала далі стара—збірала я тут колоски по лану, а на той час і іконом нахопився з своїми—хліб звозили,—і надавав мені батогів. Насилу вблагала, а то ще кохту звелів був здерти... „Не крадь—каже—жита на лану, бо й у нас не вродило"...

Стара сиділа, трясучись від холоду і похиливши свою знесилену довгими роками страждання старечу голову. А сльози одна по одній все котилися та котилися по змарнілому виду...

— А оце, примітила вас, і думку взяла собі—іконом... Не було куди дітись—то в рів заховалась...

Дощ знов пішов—крапчастий, густий, наче вдовини сльози. Здавалося, що хтось плакав разом з старою—плакав гірко, невпинно, і здавалось, що плачу тому не буде кінця...

Іван Огієнко.

19—VIII. 908.

ПО УКРАІНІ.

У Київі. Труси й арешти. Цими днями по городу зроблено було кілька трусів; арештовано сина шотовода Василя Масальського (Труханів острів, № 1) і був. студента університету Олександра Свішникова (В.-Васильківська вул., № 49).

Вісти з суда. Пять засудів на смерть. 10 сентября в київському воєнно-окружному суді після двох днів розглядання закінчено справу М. Безкровного, О. Верьовченка і ин., яких обвинувачувано в убивстві урядника Авраменка та озброєному опірі поліції. Суд признав винним М. Безкровного, О. Верьовченка, Г. Карповцева, Г. Винокурова та Д. Генькина й приговорив їх повісити, а подружжя Рукашевських та З. Рутмана виправдав.

В київській судовій палаті 10 сентября розглянуто було справу трьох членів був. „ради студентських представників" В. Майданського, Б. Дложевського та Е. Гінзбурга, що перенесли сюди справу з окружного суду. Палата затвердила приговор київського окружного суда.

Душогубство. В д. № 10 по Олеговській вул., на Подолі, вночі проти 10 сентября убито самітну 73 літню бабусю Каролину Пантелеєву. Підозрівають, що небіжку замордувала її сожителька Елеонора Звірковська, щоб забрати гроші, бо у небіжки було вирізано в сорочці вузличок, видимо з грішми, а клаптик той валявся тут же. Звірковську арештовано, а з нею ще й її знайому Матильду Корнієву, на яку думають, що вона переховала покрадене.

З Київщини. Випущено на волю. У Василькові цими днями випущено з тюрми на волю бувш. депутата 1-ої Держ. Думи од Київщини Зубченка, що одсижував там три місяці в справі про виборзьку відозву.

Підпал хліба. Не що давно в с. Карапишах, канівського пов., счинилась у місцевого заможного селянина Порфира Ільченка пожежа; коли згоріло 30 кіп хліба. Підозрівають, що пожежа сталась із підпалу. Шкоди нароблено чимало. (Од власн. кор.)

Вислання. В с. Цебермановському, уманського пов., як повідомляють „К. Вѣсти", сельський сход постановив виселити 19 місцевих селян за їх „порочну" поведінку.

Гробачки на озимині. У с. Нижчі-Верещаки, чигиринського пов., на селянських посівах озимини з'явились якісь гробачки і геть чисто винищили всі посіви. Шкоди через це сталось дуже багато, але скільки саме—ще напевне невідомо. (Од власн. кор.)

З Поділля. Грабунки. В с. Стружінці, балтського пов., зроблено було замах пограбувати торгівця Койфмана. Теперь злочинців уже половлено; це селяне із сусідніх сел.

По дорозі з г. Балти у м—ка Чечельник пограбовано торговців, що верталися підводами з ярмарку. Злочинці втікли. (К. М.)

З Полтавщини. Панахида по Дмитрієву. 9 сентября в Полтаві в окружному суді отправлено панахиду по Миколі Андрієвичу Дмитрієву, адвокатові й українському діячеві. На панахиді були: дружина небіжчика з дітьми, предсідатель окружного суду, члени й служащі суду, прокуратура, вся присяжна адвокатура і сила сторонньої публіки.

До пожежі тютюнової фабрики М. Володарського. В г. Кременчуці, як відомо, після пожежі тютюнової фабрики було арештовано її хазяїна М. Володарського та ще властителя домів Харлаба. Але через день, як повідомляє харьківське „Утро", їх обох випущено на волю. Володарський має втрати вдвоє більше, аніж

Непорозуміння чи солідарність.

Скілька тижнів тому, перегортаючи „по долгу службы" останні числа кадетської газети „Рѣчь", я натрапив у виділі бібліографії на рецензію, яка мене дуже зацікавила. Була то рецензія якогось добродія L. на невідому мені книжку Г. А. Євреїнова—„Національные вопросы на инородческихъ окраинахъ Россіи" й починалась вона так:

„Дуже важне питання про становище инородческих окраїн Росії в цілій системі її державного ладу породило вже досить значну літературу. Та, на жаль, статі, брошури й цілі книги, які трактують про це питання, не стоять на ґрунті реальної політики, а впадають у ту або другу крайність: або цілком не визнають права окраїн на самовизначення зо всіма його наслідками в сфері порядкування—або поширюють його до такої міри, на якій майже зникає звязок між окраїною та центральним урядом. Книга д. Євреїнова ставить це питання на правильний шлях".

Далі рецензент док адно оповідає, як д. Євреїнов розвязує національне питання для Польщи, Білорусії й Литви, Надбалтійщини, Фінляндії та Кавказу, причім виявляється, що для кожної з цих окраїн д. Євреїнов придумав що-небудь приємне й „реальне".

„Загалом кажучи,—кінчає рецензент,—книга д. Євреїнова справляє гарне враження своїм практичним змислом, безсторонністю майже у всіх питаннях і *безумовною обороною інтересів, мов та релігійних властивостей инородческої людности*" (курсів мій. М. Г.) *).

*) „Рѣчь", ч. 187, за 7 августа 1908 р.

Лехко зрозуміти, чому ця рецензія мене так зацікавила. Адже коли б усе сказане в рецензії про книгу д. Євреїнова було правдою, то „прокляту" національну проблєму було б цілком розвязано,—як же не цікавитись такою книгою? Правда, мене трохи здивувало, що в рецензії ані словом не згадано про українське національне питання й його розвязання, та ставив я це на карб не д. Євреїнову, а рецензентові „Рѣчи". Певне, думав я, д. Євреїнов порушує вкраїнське питання й розвязує його, й тільки через свою власну недбалість рецензент про це не згадав.

Через два тижні книжка д. Євреїнова вже лежала передо мною, й я з задоволенням прочитав на обгортці у підзаголовку: „*Малороссы*.—Царство Польское.—Бѣлоруссы и Литва.—Прибалтійскія губерніи.—Финляндія.—Кавказъ". Ага, таки не забуто про нас, навіть на першім місці поставлено!—майнула в голові думка. Швиденько розрізав перші сторінки книжки, відшукав розділ „Малороссы", прочитав кілька рядків, здивований поглянув трохи дальше, знов повернувся до початку, глянув у кінець розділу і—з обурінням кинув книжку під стіл.

Ось що я прочитав.

„Инородцями в Росії де-хто вважає малоросів, а також білорусів. Для такого виключання їх з семьї великого руського народу нема рішучо ніяких справедливих підстав. В складі єдиного народу руського білоруси й малороси не пасинки, а великоросам рідні, єдинорідні й єдиноутробні брати, вони не перестали ними бути тільки через те, що на своїм віку підпадали під владу чужинців.

„Чи вважати розмову малоросів мовою чи говіркою,—однаково, але з мовою великоросів та білорусів вона становить одне ціле, яке об'єднала єдина руська літературна мова. Ці три народніх говірки одрізняються одна од другої значно менше, ніж всякі діалєкти італійської мови або провансальська говірка од французької мови. Провансальці мають притім (причім?) такого саме популярного, як Шевченко, народнього поета в особі Містраля, що пише місцевою провансальською мовою. Шотландія до злуки з Англією р. 1603 була самостійним королівством. Одначе, як міланці з неаполітанцями, так і провансальці, подібно шотландцям не зрікаються своєї італійської, французької та англійської національности, з гордістю вважають себе італійцями, французами й англійцями й не домагаються політичних автономій для своїх рідних місцевостей.

„Племінне й політичне відокремлення малоросів не відповідало б їх національному світоглядові. Малоруський селянин хоча й одрізняє себе од „кацапа", але вважає себе руським. Усі три галузі руського народу, визнаючи свою національну єдність, неперервно все більше й більше зближуються, як родичі, на ґрунті заше зближуються, як родичі, на ґрунті загальноросійської державности й загальноруської державної та літературної мови. По містах усе простонароддя розмовляє по загально-руському, й малоруським сепаратизмом захоплюється тільки незначна частина інтелігенції, незначна настільки, що ці сепаратисти не наважувались виставляти кандидатів у члени Д. Думи під лозунгом автономії, а вступали в цій справі в порозуміння з кадетами.

„Обвинувачування уряду в переслідуванні инородців, до яких причисляли себе малороси, дуже часто входило в програму промов кадетських ораторів на передвиборчих зібраннях у Малоросії. Инші завзятіші сепаратисти, бачучи, що ідея автономії не може захопити всю людність, яка їй не спочуває, покладали надії для здійснення своїх сепаративних ідеалів на всеросійську соціяльну революцію, до якої й приставали.

„Сепаративному рухові в Малоросії значно допомагав ще недавно уряд своїми репресивними заходами проти малоруських: мови, літератури й театру. Цим почасти можна пояснити те, що „самостійність" України, опріч неурівноважених інтелігентів і недостиглої молоді, викликала спочуття серед частини міщанства й малоосвіченого духовенства.

„Тільки люде, позбавлені самого інстінкту державности, і в яких у самім корні паралізовано благородне почуття патріотизму, можуть спочувати поділові єдиного великого руського народу на великоросів, білорусів та малоросів, не розуміючи того, що таке його четвертування (яким це чином поділ на три частини повернувся в четвертування?) не тільки хитає, розвалює, ослабляє матеріяльну міць руської держави, але бьє народ руський у самий високий прояв його духовних сил у його художню творчість.

„За віщо ці короткозорі політікани краєвого сепаратизму хотять одняти в своїх родичів спромогу стати участниками слави, яка світить на руський народ од таких світичів, як Пушкін, Толстой, Тургенев, Достоєвський та багатьох инших, які в сфері літератури, вмілости й наук внесли вкладку руського народнього генія в загальну скарбницю культурного життя людскости (конструкція фрази не моя, а автора М. Г.). В обставинах узького провінціализму не можуть розвернути свій геній у всю його ширину такі велетні художньої творчости, як Гоголь для цього їм потрібне широке поле спостережень, яке дає складне життя народу, що утворив світову державу й, як знаряддя творчости, літературну мову, облагорожену кількома поколіннями художників слова. Попробуйте но, панове українофіли, як це недавно вам пропоновано в пресі, перекласти великого „хохла" Гоголя на малоросійську говірку й подивіться, що з цього вийде" (!).

„Наскільки автономія Малоросії відповідає державним інтересам Росії, можна побачити з того, як ставиться до цього питання Австрія, яка їй спочуває й всіма заходами допомагає малоросам одщеплюватись од корінного стволу руського народу. Звідси власне й пішла теорія українофільства".

Випускаю довжелезне „разсужденіе" автора на тему про походження мов; досить буде сказати, що це „разсужденіе" кінчається таким афорізмом à la проф. Флоринський: „чудова руська літературна мова цілком зрозуміла руському простому народові, як білоруського, так і малоруського коріня". Як орігінально!

„Проте, щоб відокремитись од Росії, австрійські українофіли вигадали свою українську мову, взявши основою лінгвістично бідну простонародню малоруську говірку й приправивши її більше ніж наполовину словами польськими й латинськими. Зрозуміло, що таке сочинительство не могло замінити вікову послідовну творчість літературної мови незалежних народів, що неодступно стежить за їх історичним розвитком. В результаті маємо незграбний, неблагозвучний жаргон, який не має нічого спільного з тим, яким писав Шевченко, й малороси його (кого?) не розуміють.

„Але що ж уявляють з себе ці руські люде, що так уперто й злобно рвуть свої родинні звязки з великим руським народом?

„Не зважаючи на майже 600 літнє чужоземне ярмо, руський національний дух

застраховано його майно; до того фабрика стала цевно не менше як на рік. Потерпіло од пожежі коло 60 семей, з яких не мало лишились зовсім старцями. Згоріло кілька ремесничих майстерень. Підчас пожежі затримано було кількох, що розхоплювали майно у погорільців; їх тепер оддано під суд.

З Харьківщини. Прохання сільської громади. До харьківської повітової земської управи прислано прохання з приговором іванівської сільської громади, в якому вони росказують, що сл. Іванівка має більше 1000 дворів, людність її виплачує земські повинности, але ніяких послуг од земства не має, бо ні школи, ні лікарні у їх нема; іванівці—це здебільшого робочий люд, і через те вони вважають за дуже потрібне одкрити в сл. Іванівці ремесничу школу з ковальсько-слюсарним та столярно-токарним виділами. Розглянувши це прохання на колегіяльному засіданні, харьківська управа не признала можливим підтримати його, бо це, мовляв, ще не дуже розвідано, та й на будування школи нема коштів і громада іванівська повинна сама запомогти земству. (Утро).

З Херсонщини. Ученицька виставка. Середня механична школа в г. Миколаїві 30 та 31 минулого августа улаштувала виставку всяких ученицьких виробів. Були де-які речі на виставці дуже гарні і публіка залюбки їх роскуповувала.

(Од власн. кор.)

Через землю. В с. Микитівці, що побіля г. Миколаїва, не що давно трапилась ось яка сумна подія. Двоє селян, Можарський та Мушко, чогось посварились між собою за один маленький клаптик землі. Увечері, коли Мушко сидів собі вдома і вечеряв, Можарський підійшов до вікна і вистрілив у його з рушниці. Мушко зразу ж вмер. Душогубця арештовано.

(Од власн. кор.)

Українці в Америці.

Земляки в Бразилії. До бразилійської Парани, як повідомляє „Зоря", приїздить дуже багато вкраїнців емігрантів з Галичини. Оце й не що давно прибуло туди знов 150 переселенців-українців. Зважаючи на такий зріст українців у Парані, „Зоря" зазначує, що коли вони зорганізуються й не сваритимуться між собою, то можуть узяти верх там. Українці в Парані беруться вже до торговлі й промислу. Між иншим Остап Прокопяк в Люцені заклав велику гарбарню, Микита Булик в Дорізоні має великий склад краму блаватнього, залізного й галантерейного, Андрій Огебовський в Прудентополіс торгує блаватними матеріями, Максим Жолондек в Дорізоні має свій магазин колоніяльного краму і т. ин. Взагалі українці в Парані сами беруться до торговлі, бо тут немає євреїв, які б їх виручили.

Холєра у Київі.

За 10 сентября в Олександрівську лікарню непевних холєрних приставлено було 5 чоловіка. Видужавши, виписалось того дня з лікарні двоє. Помер один.

З лікарні для чорноробочих 10 сент., видужавши, один виписався.

У київський воєнний шпиталь того дня приставлено 6 непевних по холєрі. Видужавши, виписалось 10 чолов.

Усього ж од початку пошести холєри у Київі зарегістровано непевних по холєрі 314 випадків; з їх очевидну холєру встановлено у 98 випадках. Померло 43 чол.

Холєра на Київщині.

Останніми днями слабування ніби на холєру на Київщині бували: в с. Краснолісах, васильківського пов., де занедужало 3 чолов. і помер один; в г. Черкасах, де занедужало троє і помер так саме один, і в с. Калаборці, чигиринського пов., де помер один.

Всього, одколи з'явилась уперше сього року на Київщині холєра (з 18 іюля), зарегістровано по губернії 124 непевних холєрних випадків.

З життя вищих шкіл.

В київському університеті. На останньому засіданні правління університету св. Володимира на підставі 10 процентової норми прийнято 59 абітурієнтів—євреїв: 29—на юридичний факультет, 15—на медичний, 9—на математичний виділ фізично-математ. фак. і 6—на природничий виділ. Усіх прийнято тільки з київської шкільної округи. Всього буде прийнято сього року євреїв 85 чоловіка.

В київському комерційному інституті. Замісць Л. Н. Маресса в київський комерційний інститут запрохано було на виклади статистики відомого статистика Олександра Олександровича Русова. Тепер д. Русов уже подав свою згоду і в близькому часі от розпочне читати в інституті свої лекції.

За кордоном.

НІМЕЧЧИНА.

Соціял-демократичний партейтаг в Нюренберзі. 1 сентября роспочалися засідання щорічного з'їзду німецької соц.-демократичної партії. В з'їзді беруть участь коло 370 делегатів, між ними коло десятка закордонних гостей—з Англії, Австрії, Бельгії, Швейцарії.

З'їзд давно звернув на себе увагу всього світа, бо на ньому мало розглядатися питання величезної прінціпіальної й тактичної ваги, як повинні ставитися соц.-демократичні парламентські фракції до державного бюджету—чи й далі голосувати проти нього, як це робилося до цього часу, чи почать голосувати за бюджет у всих тих випадках, коли уряд буде йти робітникам назустріч в де яких питаннях державної політики. За стару тактику—голосувати проти бюджета — обстоюють всі ортодоксальні марксісти з Бебелем та Каутським на чолі, тимчасом південно-німецькі парламентарії з привідцем своїм Фольмаром, доказують, що вже час кинути цю нікому непотрібну і ні для кого не страшну демонстрацію і голосувати за бюджет, без якого така держава не може істнувати і в обміркуванні якого соціалісти-депутати беруть такуж участь, як і буржуазні депутати.

На це ортодокси відповідають, що голосування за бюджет єсть початок кінця чисто соціалістичної тактики, заснованої на теорії класової боротьби, і що голосувати за бюджет, який оберігає головним чином буржуазні інтереси в сучасній державі, значить перетворитися в звичайну реформаторську буржуазну партію.

Це складне питання і поставлено в програму сьогорічного партійного з'їзду німецької соц.-демократії. За предсідателя з'їзду обрано Зінгера, який запропонував од імени центр. комітета партії виділить питання про голосування бюджета в ландтагах окремих держав і обміркоувать його окремо в звязку із звідомленням парламентської діяльности. Пропозицію прийнято і ухвалено не обмежувать часом баденських та баварських ораторів, які обстоюватимуть за голосування бюджета.

На першому діловому засіданні партейтаг розглянув звідомлення про діяльність партії за минулий рік. Не зважаючи на економичний крізіс, що тепер переживає Німеччина, минулий рік для соц.-демократичної партії був роком нормального розвитку і прогресу у всіх сторонах партійного життя. Підчас дебатів з приводу рокового звідомлення де-які оратори звернули увагу на навчання в партійній школі, яка підготовляє агітаторів. Вони доводили, що робітникам потрібна ґрунтовна освіта, а партійна школа випускає напівосвічених людей, які зневажливо дивляться на науку.

На другий день своїх засідань нюренберзький партейтаг постановив прилучити соціалдемократичних жінок до місцевих партійних організацій і прийняв резолюцію, яка ухвалює постановку навчання в партійній школі. Далі було розглянуто питання про святкування дня першого мая, про згоду між місцевими партійними організаціями та професіональними спілками.

Питання про бюджетне голосування мало обмірковуватися на другий день з'їзду, але південно-німецькі делегати рішучо одмовилися голосувати за резолюцію центрального комітета, через це обміркування цього питання одсунуто на кінець з'їзда, щоб дійти до якоїсь згоди.

Центральний комітет партії вніс таку резолюцію: „Партейтаг знову затверджує резолюції, приняті в Любеці і Дрездені, в яких сказано, що держава представляє орган класового панування і средство до гніту немающих класів, а політичним завданням класової боротьби пролетаріяту є здобуття державної власти перемогою противників, через це повинно одкинути всяку політику уступок пануючому суспільному і державному люду. На підставі цього прінціпіального погляду і з огляду на те, що загальне голосування над бюджетом треба уважати за вотум довірря для уряду ми повинні одкинути державний бюджет в ґенеральнім голосуванню, виключаючи той випадок, коли голосування проти бюджета потягне за собою ухвалу бюджету більше неприхильного для робітничих клас. Голосування за бюджет у вюртемберзькім, баденськім і баварськім сеймі неможна погодити з резолюціями в Дрездені і Любеці. Прінціпіальна відмова бюджету цілком відповідає класовому становищу пролетарських мас народа, яке вимагає рішучої опозіції проти істнуючої державної власти, оддаиої на послуги капіталізмові. Завданням нашої агітації є завсігди освідомлювання в цьому напрямку робітничих класів".

Першим оратором в оборону цеї резолюції виступив Бебель, промова його тяглась не більше години і мала надзвичайно спокійний характер. В своїй промові Бебель доводив, що голосування за бюджет єсть ознака довірья до уряду; він не бачить ніяких доводів, які могли б виправдати голосування за бюджет. Після Бебеля виступив з промовою представник баварської фракції ландтага робітничий секретарь Тім. Оратор почав з історичного огляду всеї цеї проблеми, аналізує зміст любецької резолюції, яка вперше заборонила партійним парламентським фракціям голосувати за бюджет, і нагадує, що і в цій резолюції говорилося про винятки, коли можна голосувати за бюджет. Через це все питання полягає в тому, щоб визначити, коли можна ухилятися од загальної резолюції, а коли неможна. А це останнє питання може рішити тільки фракція кожного ландтага. Оратор вимагає од північних товаришів, щоб вони більше вірили південним товаришам. Кінчає свою промову оратор такою заявою:

„У всякім разі за нами стоять наші виборці, які цілком ухвалюють наші виступи у ландатагах і через це ми не будемо підлягати в нашій парламентській тактиці директивам, які видаватиме партейтаг".

Такі самі заяви зробили представники баденців та вюртемберзців Франк і Гільденбранд.

Щоб помирить обидві сторони, гамбурзький депутат Фроме запропонував таку резолюцію: „Партейтаг затверджує наново резолюцію в Любеці. Рішає, що партійні фракції в справі голосування за бюджет в ландатагах в поодиноких випадках, щоб уникнути непорозумінь, мають порозуміватися з центральним комітетом партії". Після гарячих діскусій цю резолюцію одкинуто більшістю 217 голосів проти 116.

Після цього було поставлено на балотировку резолюцію центрального комітета, за яку подано 258 голосів проти 119. Таким чином прихильники прінціпіальної політики перемогли величезною більшістю голосів. Перемогли без застережень, бо відкинуто резолюцію, яка хотіла виправдати виступи вюртемберзьких, баденських та баварських товаришів в ландтагах, і ще раз сконстатовано, що політика компромісів не відповідає інтересам робітничих клас. Тоді делегати (число 60) вюртемберзьких, баварських та баденських соц. демократів зробили через Сегіца таку заяву: „Визнаємо за німецким з'їздом партії, як законному заступникові цілої партії, найвищу власть рішати всі прінціпіальні й тактичні справи, що стосуються до *цілої* держави. Одначе думаємо, що у всіх питаннях *краєвої* політики відповідальною інституцією є краєва організація, яка на підставі *спільної* програми рішає про курс краєвої політики самостійно відповідно до *окремих* відносин, і що кожний раз рішення про голосування над бюджетом повинно бути згідне з обовязками соц.-дем. фракції краєвої, *відповідальної перед своєю краєвою організацією*".

Заяву цю президія партейтага прийняла до відомости; де-хто сподівався, що центральний комітет відповість на неї у дальшому засіданні, але відповіді не було зроблено.

В останньому засіданні було прийнято резолюцію про реформи державних финансів. В резолюції висловлено протест проти збільшення видатків на військо, проти посередніх податків і висловлено домагання завести податок з при- бутку та наслідства.

Вкінці вибрано центральний комітет, куди крім всих попередніх членів увійшла п. Ціць од жіночих організацій.

ОСТАННІ ВІСТИ.

(По телеграфу та з газет).

До початку засіданнів Думи.

ПЕТЕРБУРГ, 10. Міністр юстіції запропонував, щоб Дума цілком усунула депутата Косоротова.

„Новое Время" спростовує чутку, ніби з Думи забрато назад законопроект про віру.

Член Думи від уфимської губернії відмовився на далі від своїх уповноважень.

На 16 сентября призначено перше засідання бюджетової комісії. Призначено обміркувати доклад про розгляд роспису по обрахунках окремих відомств.

Рада міністрів на засіданні 9 сентября ухвалила внести в Думу законопроекти: по міністерству юстіції—про побільшення числа штатних окладів для старших кандидатів на посади по судовому відомству, про побільшення кредіту на одноразові субсідії кандидатам, про побільшення коштів на канцелярію центрального управління міністерства і місцевих судових інституцій; по міністерству доріг—про продовження після 1 января 1909 р. до того часу, поки не буде видано в законодатньому порядку нової постанови про штати міністерства, істнуючих штатів по тимчасових інституціях міністерства.

„Русск. Слово" має повідомлення з Відня, ніби Гучков в розмові з кореспондентом „Neue Fr. Pres." сказав, що він певен, що поки на чолі уряду стоїть П. А. Столипін, до того часу забезпечено широкий розвиток Росії. Коли ж Столипіна буде усунено, що неможливо, то буде признано реакціонного премьєра, який впорядкує нові вибори. Всяка нова Дума буде радікальніша за третю. Це ж тільки збільшить крізіс.

Як повідомляють „Бирж. Вѣд." законопроекти про віру не будуть обмірковуватись в осінній сесії Державної Думи.

Діяльність уряду та адміністрації.

ПЕТЕРБУРГ, 10. „Нов. Время" повідомляє, що П. А. Столипін в розмові з товарищем секретаря Державної Думи, Ромисловським заявив, що рада міністрів цілком пристає на всі думки міністра народної освіти Шварца. Вжиті міністерством освіти заходи попереду було одноголосно ухвалено радою міністрів. Останній циркуляр, яким дозволяється вільним слухачкам скінчити курс наук, видано з ініціятиви міністра Шварца.

Є чутка, що редактором „Правительственнаго Вѣстника" буде призначено члена ради по справах друку кн. Урусова.

Сконфісковано сьогодняшнє число „Русск. Знамени".

Петербурзький градоначальник Драчевський оповістив редакції газет, що передрук з финляндських газет тих заміток, що торкаються Височайших осіб, повинні попереду проходити через дворцову цензуру.

Письменника Єлпатьєвського, якого генерал Думбадзе вислав з Ялти, севастопольська адміністрація вислала тепер з Балаклави, де він не що давно оселився.

Оштрафовано на 3.000 карбован. ревельську газету „Leit" за статю про вищі школи.

Шкільні справи.

ПЕТЕРБУРГ, 10 З постановою петербурзких вільних слухачок, щоб лишатись в університеті, згодні вільні слухачки і инших університетів.

„Слово" повідомляє, що на посаду директора департамента міністерства народньої освіти буде презначено помішника попечителя київської учебної округи, Погодіна.

В студентську їдальню будуть пускати тільки тих, хто матиме особливі квитки.

МОСКВА, 10. В раді університета відбулися вибори ректора. За кандідатуру Мануілова було подано 57 записок, за Лахтіна 2. Таким спосом, ректором університета знову обрано Мануілова. З пропозіції проф. Комаровського рада зробила постанову, в якій висловила повну згоду з думками обраного ректора, що до головних підстав указа 27 августа 1905 року. Рада певна, що новий ректор буде непохитно провадити в життя прінціпи ради, яка оберігає автономію від всяких на неї замахів, відкіля б вони не йшли.

НОВОЧЕРКАСЬК, 11. В донській політехніці почалися лекції.

Судові справи.

ПЕТЕРБУРГ, 10. Судовим інституціям доведеться висловитись в дуже цікавій юридичній справі. Після смерти Гапона окрім нерухомого майна в Полтаві, права на яке полтавським окружним судом затверджено за сином небіжчика Олексієм, лишилось в петербурзькому ліонському кредіті два пакети—один на 14.500 карб. другий—на 14.000 франків. Обидва пакети записані на імя Фелікса Рибницького, під призвіщем якого, як виявилось на слідстві, останніми часами проживав Гапон. Адвокатам доведеться довести, що Рибницький і Гапон—то є одна особа. Спадщина Гапона повинна перейти до його сина Олексія і дочки Марії.

Комерційний суд знову відсунув справу про банкрутство редактора „Руси" Суворина.

Редактора „Новой Газети" Погожева, якого позиває Гурко за наклеп, присуджено до тюрми на два місяці.

Селянам Краснову та Кроткову, зважаючи на клопоти оборонця, смертну кару замінено на восмилітню каторгу.

Виправдано друкаря Поплавського, що надрукував програму соц.-демократичної партії за дозволом ростовського комітета, який було видано на право друкування иншої брошури.

Робітника Ледовського, якого обвинувачено в тім, що він роздав кілька чисел с.-д. газети „Борьба", присуджено до кріпости на 1 рік.

не погас в руській людности Галичини, та йому не давав проявлятись австрійський уряд, який усіма заходами старався порвати всякі звязки між галицькими руськими й стомилійонною людністю їхніх родичів у сусідній імперії, причім руська літературна мова в Галичині вважалась небезпечною для цілости держави й строго переслідувалась. Виборчий закон фактично не давав галицьким руським спромоги провести своїх кандидатів до законодатної палати. При таких обставинах матеріяльні вигоди або міркування політичного честолюбства спонукали найменш сталих у своїх національних почуваннях руських галичан догожувати німцям і полякам. З цих угодників німцям і полякам і утворилось ядро українців, яке об'єднало при властній та грошевій допомозі австрійського уряду всіх одступників од підвладних Австрії малоросів у товариство, партію. Допомога австрійського уряду українофілам висловилась в заснуванню кафедри української історії при Львівськім університеті й в асігновці коштів на вигадування особливої української мови. Тепер українофіли не визнають ніякого національного звязку з руським народом і вважають себе самостійною „українською" нацією, що має свою мову й рахує в самій Росії 25 мил. людности. Це дає їм підставу доводити, що в російській державі руський народ пробуває в меншости, й твердити, що Росія є „імперією народів", чим наперед рішається її федеративний лад. Українофіли хотять порвати між всіми галузями руського народу той звязок, що встановляє між ними спільна славянська богослужебна мова й вимагають автокефалії малоруської церкви. Українофіли не криються з своїм ворожим відношенням до славянської взаємности. Не криючись з своїми симпатіями до прусаків, які в багатьох органах періодичної преси висловлюють своє спочуття українофільському рухові, депутати їхньої партії не взяли участи в демонстрації австрійського парляменту проти експропріації польских земель у Прусії. Зо всіх славян вони одні рішучо й безумовно зреклися брати участь у скликаному в Росії загальнославянському з'їзді".

Прочитайте, ласкавий читачу, ще раз останній уступ; адже такі шедеври з темної темноти, брудної брехні й сліпої злоби трапляються не що дня!

„В складі руської людности Галичини українофіли становлять незначну меншість Решта руських галичан, як селяне, так і значна частина інтелігенції вважають себе одірваною од загальноруського цілого, частиною єдиного руського народу, вважаючи своєю й літературну руську мову. З політичного боку ця більшість руських у Галичині об'єдналась в руську народну партію.

„Не зважаючи на явну допомогу уряду українцям, русько народна партія набірає в Галичині силу, вміло користуючись приявним для неї новим виборчим законом (раніше цей самий закон, здається, був шкодливим для галицьких „русскихъ"?). В парламенті руські депутати рішучо вимагають признання за руською літературною мовою значіння краєвої мови в Галичині. На останніх виборах до галицького сейму, не зважаючи на енергійну допомогу українцям з Відня, на прихильність до них усього польського чиновництва (!), на всілякі утиски русько-народній партії з боку краєвих властей (!!), на безкарність найгрубіших насильств що до неї з боку українофілів (!!!), кандидати русько-народної партії ввійшли в сейм у такій більшости, яка забезпечує їм у сеймі найбільш впливову ролю".

Це ж знаменито! Навіть „Новое Время" купно з „Кіевляниномъ" до таких дурниць не добазікувались...

Випускаю сторінку з цітатою з „Нов. Вр." про зрість руських патріотичних почуваннів у Галичині й подаю кінцеві уступи, найцікавіші з цілого розділу.

„В Росії підчас пережитої нами революційної смути, українофіли йшли поруч з лівими партіями, які робили революцію ще й після маніфесту 17 октября 1905 р., й їхня пропаганда користувалась спочуттям частини професорів київського університету, причім один з їхніх (чиїх—професорів чи українофілів?) ватажків, професор Грушевський, домагався навіть заняти в цім університеті кафедру руської історії, для нього історії чужої".

Таким чином виявляється, що можна одночасно бути професором київського університета й домагатись заняти в тім самім університеті кафедру. Річь досі нечувана.

„Познайомившись з значінням українофільства в нас і в Австрії, на поставлене вище питання, що з себе уявляють українці, треба відповісти так: українці австрійського толку—це руські люде, які зрадили руській національній ідеї, політікани, які в погоні за особистими вигодами продалися чужинцям, і політичні інтереси яких протиставляються життьовим інтересам Росії й славянства.

„Можливо, що серед них, як і у всякім політичнім товаристві, є люде щиро засліплені, недалекі та короткозорі, й до політичної брехливої теорії українофілів у її окремих проявах нема рації ставитись з меншою толєранцією, ніж до всяких инших корпоративних проявів політичних думок і переконаннів, поки вони не переступають межі, забороненої карними законами. Здорова й національна руська політика вимагає одначе того, щоб руський уряд, у тій політичній та партійній подвійности, яка істнує в малоросів, як російських, так і закордонних, завжде стояв на боці тих з них, які, не зважаючи на історичні обставини, протягом довгого ряду віків „під'яремности" чужинцям, як святощі берегли в своїй національній свідомости ідею єдности руського народу. Така національна політика вимагає, наприклад, щоб українофіли не допускались на російську державну службу в посадах урядових, особливо ж їх не треба допускати до університетів та инших шкіл, утримуваних коштами казни".

Написавши такі слова, д. Євреїнов нічого більше не мав робити, як поставити точку. Але він на прощання додає ще скілька теплих слів:

„Про те, як широко сягають сепаративні жадання українців, можна довідатись з слідуючого реєстру руських губерній, в яких малороси становлять більшість людности: Волинь, Катеринославщина, Київщина, Поділля, Полтавщина, Таврія, Харьківщина, Херсонщина й Чернігівщина".

Отсе рецензент „Рѣчи" називає „безсторонністю й безумовною обороною інтересів, мов та релігійних властивостей инородчеської людности".

Та, може, д. Євреїнов з таким завзяттям повстає тільки проти волі національного самовизначення самих українців, до инших же недержавних національностей Росії він ставиться більш прихильно? Виявляється, що нічого подібного. Про автономію Кавказу д. Євреїнов каже, напр., ось що:

„Про автономію Кавказу можна було мріяти тільки в нестямі революційного псіхозу, й говорити про це серйозно зараз не варто. Але навіть питання про місцеве самопорядкування в Закавказьї викликає великі сумніви... Місцеві обставини Закавказья не викликають поки що необхідности повітового самопорядкування... В губернії вже можна завести органи земського самопорядкування, але з обмеженою компетенцією та самостійністю" (ст. 128, 129).

До автономії Польщи та до самостійности Фінляндії автор ставиться трохи прихильніше, але зовсім не через те, що того вимагає справедливість або який инший абстрактний прінціп. Боронь боже!—д. Євреїнов „реальний політик" і згоджується він на ці уступки тільки через те, що ні Польщу, ні Фінляндію „слопать" уже не можна, навпаки, ними лехко можна подавитись. Але до таких „съѣдобныхъ" націй, як українці, білоруси, литвини, кавказці то-що д. Євреїнов милосердія не має...

Виходить, одначе, досить негарна й конфузна історія: офіціяльний орган кадетської партії, на прапорі якої все таки як-не-як виставлено гасло „національного самовизначення" для недержавних націй Росії, похвалила явно чорносотенну книжку й майже солідарізувалась з нею. Правда, справу можна пояснити непорозумінням: редакція сама не читала книжки д. Євреїнова й умістила рецензію добродія L., повіривши йому на слово. Але по суті це справи не міняє. Раз такі нечистоплотні суб'єкти, як д. L, можуть користуватись довірьям цілого редакційного комітету, значить, редакція й сама недалека од подібних поглядів.

Історія, у всякім разі, дуже темна, й од неї „сильно лоєм тхне". Лишається чекати авторитетного пояснення редакції „Рѣчи", яка одна тільки може внести в цю справу промінь світла.

М. Г—р.

В палаті було розглянуто справу Генералова, якого обвинувачували в поширенні літератури селянського союзу. Його виправдано.

Холєра.

ПЕТЕРБУРГ, 10. Вчора заслабло на холєру 392; померло 155, одужало 131, хворих по лікарнях є 1.672.

В Павловській воєнний школі заслабло 40 юнкерів. Двоє померло, гадають, що вони дістали собі холєри через ягоди та виноград. Учнів роспущено.

У дворці принця Ольденбурзького був холєрний випадок.

Митрополіт Антоній побував по холєрних бараках.

В саперному батальйоні було кілька холєрних випадків.

В петербурзький губернії з 12 год. дня 6 сентября по 12 год. д. 7 сентября заслабло 81, померло 11. В Кронштадті 4 і 5 сентября було по одному випадку слабування на холєру.

КАТЕРИНОСЛАВ, 10. В городі заслабло на холєру 4, одужало 2, слабих —35.

ЄЛИЗАВЕТГРАД, 10. 9 сентября заслабло 7, померло 4.

Вбивства.

ГЕЛЬСІНГФОРС, 10. В 10 годин ранку, біля Тавастгуста, підчас маневрів батальона 4-го стрілкового полку вбито кулею командіра батальона Нечая. Робиться слідство.

МОСКВА. 10. Сьогодня стрілявся редактор журнала „Золотое Руно" Рябушинський. Куля застряла в легенях, він живий.

ТИФЛІС, 11. Арендатори—селяне вбили в гурійському повіті поміщика Пінтієва через непорозуміння з-за землі.

Напади.

КУРСЬК, 11. З повіту повідомляють про напад на маєток Дундука, біля Сновського. Дев'ять грабіжників, озброєних браунінгами та маузерами, вночі напали на маєток, забрали кращих коней й утекли.

АСТРАХАНЬ, 11. 16 злочинців пограбували залізничу станцію „Зімовники". Двох грабіжників затримано. У них витрушено поіменний список 60 грабіжників з'організованої шайки.

За кордоном.

МОСКВА, 10. „Русск. Слову" телєграфують з Костянтинополя: „В Карахисарі 800 каторжників проламали мури тюрми, вирвались на волю і почали бій з салдатами.

„Русск. Слову" телєграфують з Тегерана: „Скептики не ймуть віри, що шах видасть указ про вибори до меджиліса. Гадають, що шах готує державний переворот.

Багато чоловік було привселюдно бито перед будинком губернатора. На місці екзекуції лишилось кілька покрівавлених трупів.

В тюрмі багато вязнів не можуть витримати пекельних катуваннів і помірають.

БЄЛГРАД, 11. В газетах повно тривожних звісток з Македонії та Старої Сербії, де знову повстала крівава боротьба проміж болгарів, сербів та греків. В Прилепі болгарська чета вночі напала на будинок одного серба, заколола його, його брата і матір. В Іпеці албанці підпалюють та грабують будинки сербів—християн. Як повідомляють тутешні газети, албанці мстяться над молодотурецьким комітетом, з приказу якого заарештовано видатного привідцю албанського руху, дервиша Химу.

Література, наука, уміліcть і техніка.

= **Археологичні роскопки** у Київі біля Десятинної церкви в значній мірі вияснили техніку роботи при будуванні старої церкви. Вся площа землі, де збудовано абсіди, була раніще цілком скопана, а потім добре утоптана дрібним камінням, сміттям, а все це залито цементом після чого, на цій міцній основі будували півкругами крепкий фундамент з червоного каміня, а місце в середині півкругів закладали на певну височінь жовтим камінем — пісочником.

Що до кістяка, який знайдено в одкопаному саркофазі, то вчені й досі не можуть порішити питання: чоловічий чи жіночий. Професор Стефаніс думає, що це кістяк літньої жінки, а доктор Жук — що мужчини.

Цими днями роскопки на цвинтарі Десятинної церкви буде припинено аж до будучого літа. При огляді абсід знайдено в землі невеличкий чорний камінний хрестик з дірочкою, щоб носити його на шиї.

На той рік роскопуватимуть західну частину цвинтарю, де сподіваються знайти чимало багатих старовинних погребів, на які вже не раз натикалися в цій місцевості робітники, що копали тут всякі ями та рівчаки.

Всі здобутки сьогорішніх роскопок біля Десятинної церкви: фрески, старовинна цегла, черепки од посуди, кістки та всякі инші речі, що дають цікавий матеріал для змалювання загальної картини старої церковної будівлі, зараз майже всі запаковано в ящики і буде одіслано до Петербургу. За це літо ніяких дорогоцінних річей в цьому місці не знайдено. Найбільше цікавости й значіння має одкопаний саркофаг.

Значно інтересніщі наслідки дали роскопки д. Хвойка в садибі Петровського, що лежить трохи нижче од Десятинної церкви. Як відомо в садибі цій д. Хвойко копається вже друге літо. Поки що він роскопує тільки ті місця, що не поросли великими деревами. Як у нас уже повідомлялося, торік тут було одкопано старовинну ювелірну майстерню з усякими причандалами до ювелірної роботи, а тепер поруч з цею майстернею одкопано місце, в якому містився, так мовити, чистий відділ цеї майстерні. Знайдено тут чудової роботи емалеву річ, що уявляє з себе птицю, зроблену з шматків ріжноколірної емалі, при чім кожний щматочок емалі обгорожено чистим золотом.

В другому місці знайдено сліди шкляних обручок (браслетів). Окрім скількох цілих і поломаних обручок всяких колірів одкопано тут і де-кілька шматків матеріялу, з якого вироблялися ці обручки. Поруч з цею майстернею знайдено майстерню виробів з кісток та з рогу. Про це свідчить наготовлений для роботи матеріял, починаючи од зовсім необроблених рогових та костяних рі ей і кінчаючи цілком обробленими пластинками.

За останні дні в цій же садибі знайдено ще чудесної роботи старовинну камінну іконку, а в другій ямі золоту масивну сережку з трома бульбашками.

Театр і музика.

Театр „Грамотности".

Позавчора, 10 сентября, труппою М. К. Садовського виставлено було відому пьєсу Л. Яновської „Лісова квітка" („Дзвін до церкви скликає, та сам у ній не бувае"). Загальний фон, на якому скомпоновано цю пьєсу,—доба лютого голодного року, коли у нещасних людей тільки й думки, щоб якось-то прохарчитись,—дає можливість артистам як найкраще виказати свій хист і дотепність своєрідного переживання виведених персонажів пьєси. І М. К. Заньковецька, що виступала в заголовній ролі—„Лісової квітки" Зіньки, справді була перед глядачами живою—наївною й щирою—донькою природи. Були моменти в її грі, коли здавалось, що все те, що твориться на сцені, єсть дійсне життя з його гарним та високим і брудом... І публіка справедливо наділяла шановну артистку гучними оплесками.

Д-ка Хуторна (панночка Орися) в першій дії, особливо на початку, трохи хоч наче була не попала в тон, але далі вирівнялась і взагалі свою роль покірної долі інтелігентної робітниці провела добре. Инколи тільки вона чогось повторювалась в окремих словах, мов не твердо знала роль...

Д-ка Полянська (Людмила) досить вірно удала тип дурноверхої панни-багатирки.

Роль хитрого, але непомірно облесливого панича Андрія добре грав д. Марьяненко.

Инші артистки так саме сприяли загальній цілости враження од пієси і з'осібна нічим особливо різко не визначались. Тільки д. Певний (Сергій) подекуди трохи надто захоплювався й це наче детонувало з грою инших.

К.

— Нова опера. В Берлині великий успіх має опера Єжена д'Алябера: „В долині". На сцені „Komische Oper" її виставлено вже 150 разів. Сюжет для опери взято з повісти еспанського письменника Гімера, де змальовано селянське життя в Каталонії.

— 30 августа миколаївська „Просвіта" улаштувала літер.-муз. вечір при участи бандуриста Василя Шевченка та Чапковського. На цьому вечорі д. Шевченко мав великий успіх. Особливо гарно він проспівав свій твір „Мале сердешне дитятко". Д. Чапковський деклямував байки Глібова. Д-ка Златопольська з д. Науменком гарно проспівали дует з опери: „Купальна Іскра" муз. Підгорецького.

Вечір пройшов з художним успіхом. Матеріальний успіх не був великий.

У Миколаївській гімназії д.д. Шевченко, Чапковський та д-ка Златопольська улаштували вечір для учнів.

ДОПИСИ.

(Од власних кореспондентів).

С. ВИСОКЕ, тараш. пов. (на Київщині). Незвичайно тяжке враження робить наше село на всяку людину, котра завитає до нього. Такого другого темного села трудно й знайти. Не можна сказати, щоб воно було дуже вбоге: не мало сел є багато бідніших за нього, а проте мають хоч однокласову церк.-парахвіяльну школу, а у нас, дарма, що село складається більше як із 200 дворів, не легко знайти грамотну людину. Правда, школа у нас є (школа грамоти), що року до неї ходить душ 20—30 школярів, але бодай краще не мать такої школи. Учителю є в ній самий грамотний чоловік, який знайшовся в селі—наш сельський писарь, але й він у грамоті не багато тямить. Розуміється, що з таким учителем школа далеко не піде: як що діти научаться хоч з горем читать —і то добре. Та кращого учителя за ті 30 карбованців, що одержує наш учитель на рік, і найти неможна. Запитувався якось наш новий батюшка завести церковну школу, обіцяв і запомогу виклопотати, та його не послухали. За те пропиває—наше село—як казав продавець казьонної монопольки—тисяч коло двадцяти на рік. Зараз у нас будують нову церкву. Батюшка радив розібрать стару і збудувать з неї школу, але на такий проект щось нема охочих.

Церква наша дуже стара, має багато старих образів, які, розуміється, будуть знищені при руйнуванні. Варто було б, щоб хтось із знаючих людей прибув до нашого села, та забрав—як що знайдуться цікаві—ті образи для музею чи що.

—

Г. БАЛТА, (на Поділлю). В осени цього року, як і попередніми роками, перед нашими міщанами стало грізне питання: куди посилати учитись своїх дітей? Бо на все місто, що має коло 25,000 душ, є тільки дві школи, до яких можна посилати дітей учитись: це городське училище та городська приходська школа. Є, правда, у нас в Балті жіноча прогімназія та комерційна школа, але це для людей заможних, бо, наприклад, у комерційній школі треба заплатити заучення у рік 130—150 карб., а такі гроші у наші скрутні часи инший міщанин, може, у рік заробить на всю свою сімью.

Попасти в городське училище дуже трудно. Сього року у приготовчому класі було місць 30, а хтіло поступити 90 дітей, і це тільки у виділі для хлопців, теж робилось і у жіночім виділі. Довелося по конкурсу приймать дітей, що вже вміли гарно читати й писати. У старший виділ приготовчого класу добивалося попасти аж 27 душ, на 6 вільних вакансій, у приходській школі теж такий стиск дітей. Тепер наші думці задумали будовати хлопячу гімназію, куди, розуміється, попадуть знову діти заможніших класів та урядовців.

—

МИКОЛАЇВ, (на Херсонщині). Наш „союзъ истинно-русскихъ людей" вже давно хоче одчинить свою чайну, але через брак грошей цього не може зробити. Тепер почав „союзъ" збірати жертви та оце нещодавно улаштував з цею метою гулянку на бульварі. Гулянка дала чистого прибутку більше 1000 карб., а вкупі з жертвами грошей у „союзників" назбіралося коло 2000 карб. Рада „союза" і постановила одчинити чайну в сентябрі місяці, потративши на неї усі гроші.

Але оце з місяць назад у багатьох членів виникла думка заснувати школу для дітей „союзників". Ця думка вподобалась усім членам і замісць чайної мали одчинить школу. На зібранні ради було постановлено купити місце з будинком під школу. Член „союза", полковниця Ув., запропонувала купити у неї шматок землі з „новою" повіткою, котру можна перебудовати на школу. Рада пристала на цю пропозіцію і постановила обдивитися цей маєток. Д-ка Прищепенко, жінка голови „союза", була близько знайома з п. Ув. і швидко купила у неї маєток під школу, заплативши 1700 карб. союзницькими грішми.

Рада про це нічого не знала і коли оглянула цей маєток, то побачила, що повітка зовсім погнила, що все майно це коштує найбільше 800 карб.

Коли рада і члени „союза" довідалися, що за маєток заплачено 1700 карб., то багато членів вийшло з „союза" і подають скаргу на д-ку Прищепенкову, а жертводавці вимагають повернути їм їхні жертви.

Повітку на купленій землі вже розвалили, як нікуди не потрібну, і за землю тепер дають 300 карб.

У „союзі" зараз повний розбрат; гомонять, що голову Прищепенка буде скинуто з посади і віддано під суд за цю купівлю.

Од редакції.

Нас просять надрукувати список жертв на памятник Т. Шевченкові у Київі, зібраних Я. П. Сенчиком по книжці полтавської губ. зем. управи в Липецьку:

А. Чуриліна—50 к., А. Охотникова—15 к., П. Беденко—20 к., Є. Великоліпова—30 к., А. Черенкова—30 к., Д. Гусак—45 к., З. Страхова—15 к., В. Лисогорська—15 к., Т. Феодоров—30 к., А. Кузнецов—30 к., Н. Переліпин—5 к., П. Кобалов—5 к., В. Серебреніков—35 к., А. Павдовський—30 к., А. Великоліпов—15 к., А. Клюєва—50 к., І. Боршев—60 к., П. Рослов—40 к., А. Єременко—20 к., І. Костлян—20 к. Є. Заїкин—20 к., Г. Окороченко—20 к. С. Дворніков—20 к., Є. Гильберг—20 к., І. Второв—15 к., Ф. Шефер—20 к., К. Лісков—20 к., І. Серебряков—25 к., В. Григорьев—15 к., І. Столяров—15 к., Ю. Лазаров—20 к., Д. Кузнецов—5 к., А. Тихоміров—10 к., І. Котрба—20 к., А. Ольшанченко—3 руб., Н. Шеліхов—20 к., І. Сенчик—1 р. 45 к., А. Виноградов—15 к., Н. Комарова—25 к., В. Павдовська—30 к.

Передано В. Воронецьким зібраних поміж його знайомими—1 руб.

За 30 листовних карток, висланих полтавською губ. зем. управою і проданих в Липецьку—1 р. 50 к.

Разом 15 руб. 90 коп.

Ці гроші одіслано до полтавської губ. зем. управи, за винятком 15 коп. почтових трат, переводом через Щебрешинське п.-т. отд. 4 сентября; почтовий квиток № 42.

Календарні відомости.

Пятниця 12 сентября. Свич. Автонома і Корнута, мч. Федора олекс.

Повний місяць настає в 5 г. 1 хв. дня.

Сх. сон. 5 год. 50 хв., зах. сон. 5 год. 53 хв.

Редактор Ш. Павловський.

Видавець Є. Чикаленко.

Оповістки.

ДІАНА Ружейн. магазин під орудою М. І. Олькушника. Володимирська, 28. 290-337-14

Вийшла з друку нова брошура:
Б. ГРІНЧЕНКО.
ТРИ ПИТАННЯ
нашого правопису
З додатком
професора А. Є. Кримського.
ц. 15 к.
Склад видання в „Українській Книгарні" Київ, Безаківська, 8 і в книгарні „Л.-Н. Вістника", В.-Володимирська, 28. 0-396-1

ПОДІЛЬСЬКЕ
українське т-во „Просвіта",
організувавши в Кам'янці-Подільському свою власну книгарню, звертається до всіх українських видавництв з проханням присилати свої видання на комісію.
Адреса: Кам'янець Под., товариству „Просвіта". 0 394-2

У ХАРЬКОВІ передплачувати і купувати нарізно „Раду" можна в книгарні Іогансона, по Московській вул. р-22-45

Павло Барвінський (Ізраїльтенко).
Вийшов з друку і продається II том
„ДРАМАТИЧНІ ТВОРИ."
(Зміст: Каторжна, Антось Дукат, сучасний дон Кіхот і Енеїда).
Як цей, так і I том можна добути: у Київі в „Українській Книгарні", Безаківська 8; в Полтаві—у Маркевича и др.; в Петербурзі в книгарні „Труд", Невск. просп., 60; в Житомирі у Совинського; в Камінець-Подольску у Вайнбаума; в Одесі в книг. „Просвіта"; в Херсоні у Шаха; в Катеринославі у Чуюна; в Елисаветграді у Золотарьова; а тако-ж у автора П. А. Барвинського, гор. Білгород, курск. г., Городська Управа. Ті, хто замовлятимуть книжку від автора, за пересилку платити не будуть, 16-332-7

Портрет Т. Г. ШЕВЧЕНКА
літографований двома фарбами $14^1/_2 \times 11$ вершків, продається у Київі 1) у видавця художника Ф. С. Красицького. Андреєвський сп., 15. 2) в „Українській Книгарні", Безаківська, ч. 8. 3) в книгарні „Літературно-Наукового Вістника, В.-Володимирська, 28 і в инших книгарнях. Ціна портрета 1 карб., дешеве видання 20 коп. Хто виписує од видавця наклади. платеж. 5 екз. по карбованцю, або 25 екз. по 20 коп.—за пересилку не платить. Книгарям відповідна скидка.
10—0302—10

Студент-політехник шукає уроків, або иншої роботи. Фундуклеївська, 74, кв. 8. В. К. 3—392—3

Студ. Університ. шукає урока чи якого иншого занятія. Маріїнсько-Благовіщ. 112, кв. 28. Вішніцький. —391-4

В конторі „Літературно Наукового Вістника"
(Київ, Вел. Володимирська, 28)
ПРИЙМАЄТЬСЯ ПЕРЕДПЛАТА НА НОВУ КНИЖКУ:
проф. М. Грушевського
Історія української козачини до середини XVII в.
(Се буде т. VII Історії України, але він буде становити зовсім осібну цілість).
Великий том, більше як 500 стор. великого формату. Ціна в передплаті 2 руб. 40 коп, по виході ціна буде значно побільшена.
Передплата приймається тільки в конторі „Літературно-Науков. Вістника".
0—253—19

Торговий Дім
Приємників М. Є. БИКОВЦОВОЇ
на розі Хрещатика і Б. Бульвара.
У великому виборі одержано **сезонні крами, ученичеські матерії** і формене сукно кращих фабрик.
ЦІНИ ДЕШЕВІ.
50—323—10

У ТОРГОВОМУ ДОМІ
КОТЛЯРОВ ТА ЧОРНОГОЛОВКИН.
Хрещатик, № 38.
Вже одержано на осін. та зім. сезон модні матеріяли. Для дам: шовк., шерст, загряничні вельвети на сукні; сукна кольорові; англійські для убраннів, плюші шовкові та шерстяні; котики, каракулі, драп—хутра на саки та жакети. Кружевні верхні саки. На муж. кост. величезний вибір: російськ. та англійськ. тріко, драпу, крепу на сюртуки. Форми для учнів усіх відомств; діагональ, сукна, кастор, килими, мебельні матерії і багато инш; Ціни дешевші ніж скрізь у Київі.
10—334—7

Мануфактурно-суконний магазин
А. В. БЕРЕСТОВСЬКОГО
Хрещатик, № 36.
(Фірма істнує з 1834 року).
Має репродукцію совістної та солідної крамниці, як у межах південно-західного краю, так і по всій Росії. ОДЕРЖАНО: на осінній та зімовий сезони елегантні і разом з тим, приступні по ціні для кожного матерії на жіночі сукні, костюми та саки. Шерстяні шовкові російські та закордонні вельвети, драп-хутра, каракулі, плюші на підшевки, кольорові сукна на костюми та сукні і багато инш. Одділ для мужчин: російське і англійське тріко, крей на сюртуки, драп. Для учнів діагональ, сукно, кастор. Усіх відомств форми для діючих гімназій. Величезний одділ килимів, матерій на мебель, портрети та баг инш.
Найбільшу увагу звернуто на те, щоб ціни були безперечно дешевші усіх істнуючих у Київі.
Асортірована партія краму, продається за дешеву ціну. 10—327—6

Гарної добротности
і безумовно модну тканину одержано в великому виборі в магазині
ГРИГОРІЯ ІВАНОВИЧА ФУРМАНОВА.
Хрещатик, № 22
під гостинницею Гранд-Отель. 50-336-11

Видавництво „ЧАС" у Київі.
На прикінці сентября місяця сього року вийде з друку одривний ілюстрований
Календарь „Час" на рік 1909-й.
В календарі „Час" буде уміщено, окрім всіх календарних відомостів, силу всякого літературного, історичного й гумористичного матеріялу, а саме: Календарь „Час" містить:
Біля 200 історичних дат (всіх видатних з'явищ українського життя), 220 приказок та прислів'їв, 120 загадок та скороговорок, 220 гуморесок (анекдотів історичних і сучасних), 100 віршів, 160 всяких інформацій та хазяйських порад. Окрім згаданого в календарі „Час" уміщено багато малюнків та портретів, афоризмів, статистичних, астрономичних відомостів, українське меню на неділі та свята, календарь „Час" нагадує, що коли треба зробити і т. п. Календарь має артистично виконану спинку і буде служити гарною оздобою кожній кімнаті. А невелике число примірників буде видано на роскішних художніх спинках-конгрев, обложених деревом. ● Ціна календаря „Час" на звичайній спинці 50 к., на дерев'яній 75 к. Замовляти заздалегідь і купувати календарь „Час" можна по кращих книгарях на Україні. ● Хто виписує заразом 10 примірників з склада видавництва—Київ, В. Володимирська 28, книг. „Л.-Н. Вістника", той не платить за пересилку і одбірає дурно одинадцятий примірник. 10-375-5

Друкарня 1-ої Київської Артілі Друкарської Справи. Трьохсвятительська 5. Телеф. 1069.